

Червоного моря 1.10.1991 р. Координати місця кільцювання: 29.34 N, 34.56 E, місця знахідки - 49.18 N, 33.15 E.

Звичайний мартин (*Larus ridibundus*), закільцьований в Іванівській області Росії 29.06.1985 р., був здобутий на території Глобинського району 15.09.1985 р. (Результати кольцевания и мечения птиц, 1991).

Найчастіше повторно відловлювалися великі синиці. Так, із 600 закільцьованих синиць повторно відловлювалися 176 (29 %). Причому окремі ловилися впродовж осені - весни по кілька разів. Дорослий самець, закільцьований 17.10.1988 р., відловлювався через 9, 45, 121, 783 та 1209 днів. За цей час довжина його крила збільшилася з 76 до 81 мм. Інший віддалений у часі повтор одержаний від дорослого самця, який був зловлений через 1103 дні.

СПІВВІДНОШЕННЯ НАПРЯМКІВ ПОЛЬОТУ ЗГРАЙ ПІД ЧАС ОСІННЬОЇ МІГРАЦІЇ У РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ МІГРАНТІВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

В.М. Грищенко

Київський університет

Матеріал по напрямках польоту зграй ряду видів птахів було зібрано в ході вивчення фенології осінньої міграції у 1975-1991 рр. Для аналізу співвідношення напрямків міграції по окремих румбах ми використали дані по 8 видах з усієї України. Це два дальніх мігранти - білий лелека (*Ciconia ciconia*) і сільська ластівка (*Hirundo rustica*), два мігранти середньої протяжності - сірий журавель (*Grus grus*) і сіра чапля (*Ardea cinerea*) і 4 ближніх.

Для всіх видів домінуючим напрямком осінньої міграції виявився південний (табл.). Решта румбів по кількості мігруючих зграй розташовується у такій послідовності: південний захід,

Міграції та зимівлі

південний схід, захід, схід, північний захід, північний схід, північ. Кількість зграй, що мігрує за останніми трьома румбами, незначна. Частки одного й того ж напрямку у різних видів досить близькі. У найбільшій мірі відрізняється відсоток зграй, що летять у пануючому південному напрямку.

Співвідношення напрямків польоту зграй під час осінньої міграції на території України (%), n = 5587

	<i>Ardea cinerea</i>	<i>Ciconia ciconia</i>	<i>Anser spp.</i>	<i>Anas platyrhynchos</i>	<i>Grus grus</i>	<i>Larus ridibundus</i>	<i>Hirundo rustica</i>	<i>Sturnus vulgaris</i>
n	258	792	1262	602	1712	278	359	324
Пд	46,5	54,8	40,6	31,5	49,6	42,8	63,0	45,7
ПдЗх	27,9	26,4	28,2	27,2	23,9	21,9	22,0	25,3
Зх	9,3	4,3	9,7	10,3	5,7	10,8	4,2	10,5
ПнЗх	0,8	0,9	1,4	2,0	1,1	3,6	0,6	1,9
Пн	0,8	-	0,8	1,2	0,9	2,5	-	1,2
ПнСх	0,4	-	1,0	0,7	0,8	2,5	-	0,6
Сх	4,3	2,3	4,4	4,8	3,9	6,1	2,5	4,0
ПдСх	10,0	11,4	13,8	12,3	14,1	9,7	7,8	10,8

Ступінь переважання одного напрямку міграції у розглянутих видів різний. Він максимальний у двох дальніх мігрантів, мінімальний у ближніх. Логічно припустити, що пов'язано це саме з різною протяжністю міграції. Для перевірки цього ми використали однофакторний дисперсійний аналіз. Він підтвердив вплив протяжності міграції на вираженість її генерального напрямку ($F = 16,5$; $p < 0,005$). Сила впливу цього фактора за формулою Снедекора дорівнює 0,861, тобто на 86,1 % варіація величини частки південного напрямку визначається протяжністю міграції виду ($F = 15,5$; $p < 0,005$).

Це явище можна цілком пояснити дією природного добору. У дальніх мігрантів більше розсіяння у другорядних напрямках

приводить і до більших затрат енергії на досягнення місць зимівлі, ніж у ближніх. Птахи, що летіли по більш довгому міграційному маршруту, виявляються у відносно гірших умовах. Серед дальніх мігрантів частка південного напрямку у білого лелеки істотно менша, ніж у сільської ластівки. Це може бути пов'язане з тим, що лелека - птах з ширяючим польотом і у значно більшій мірі пов'язаний під час міграції з ландшафтом. Це приводить до більшого розсіяння зграй у різних напрямках.

ЗИМУЮЩИЕ ПТИЦЫ НЕЗАМЕРЗАЮЩИХ ВОДОЕМОВ ДОНЕЦКОГО ПРИДОНЦОВЬЯ

С.Н. Писарев, А.А. Тимошенко, И.А. Сикорский

Краматорский Центр внешкольной работы, Донецкий университет, Краматорский индустриальный институт

Гагара чернозобая (*Gavia arctica*). Зимует на обширных теплых водоемах-охладителях Славянской ГРЭС, отмечается неежегодно. В декабре 1988 г. и в ноябре 1991 г. встречено по 1 особи.

Чомга (*Podiceps cristatus*). На крупных, богатых рыбой водоемах СлавГРЭС зимует ежегодно. Численность обычно не превышает 10 особей, лишь в декабре 1988 г. учтено 25 птиц.

Поганка черношейная (*P. nigricollis*). 22.01.1989 г. на водоемах СлавГРЭС встречена стайка из 5 птиц.

Поганка малая (*P. ruficollis*). В декабре 1991 г. на Славянских соленых озерах встречена 1 птица.

Ваклан большой (*Phalacrocorax serbo*). Зимует в Крыму (Костин, 1983), на незамерзающих водоемах Ставрополья (Хохлов, Бичерев, 1986), 13.01.1991 г. на водоеме СлавГРЭС встречена 1 молодая особь. На зимовках в Придонцовье вид отмечен впервые.

Лебедь-шипуна (*Cygnus olor*). На зимовках встречается практически ежегодно на крупных водоемах. Зимой 1989/90 гг.